

1998-2023

Een selectie van 25 verhalen uit 25 jaar natuurboekjes
van Ditte Merle
met tekeningen van Wil Kroon

COLOFON

Teksten:
Ditte Merle
Tekeningen:
Wil Kroon

Samenstelling:
Lia Oosterwijk

Met dank aan:
Wilfred Alblas
Loek Hendrixx
Henk Heijligers

Ontwerp:
Judith Vorndran
Druk:
Andi Smart Print Solutions

Uitgave:
2023, Het Limburgs Landschap

Oplage:
2.000 stuks

INHOUD

100	4
Hoi!	6
De maretak	8
Dieren in de winter	9
Korstmos	10
Holle weg	11
De gaai	12
Hulst	13
De bever	14
De regenworm	15
Het gewei	16
Knotwilgen	17
Mergelgroeve	18
Schaapskudde	19
Slimme kraaien	20
De vos	21
IJs[koud]	22
Vogels	23
Vleermuizen	24
Wild zwijn	25
De galloway	26
De egel	27
Zand	28
De eekhoorn	29
Grote bonte specht	30
De eikelmuis	31
Winterkoning	32
Weetjes	33
Doe je mee?	35

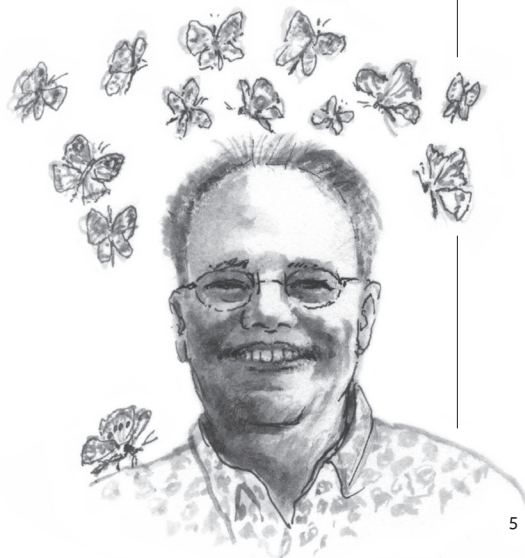
WEL HONDERD!

Als kinderen dat zeggen bedoelen ze dat iemand heel oud is. Of dat iets heel veel is. Ditte Merle maakte voor de jonge lezers van het kwartaalblad van Het Limburgs Landschap al meer dan 100 boekjes en Wil Kroon illustreerde ze bijna allemaal. Vol verwondering over de natuur, vol leuke dingen om te weten of om buiten te doen. Heel veel, maar nooit zaten ze om inspiratie verlegen. Ze schreven en tekenden honderduit over onderwerpen zo divers als korstmos, regenwormen, zand en galloways. Ze doen dat al 25 jaar en ze zijn er gelukkig nog steeds niet mee gestopt.

In dit boekje brengen we een deel van hun pennenvruchten samen.
Voor u om nog eens te genieten. Of, nog beter, om uit voor te lezen
aan uw dochter of neefje. Of om weg te geven aan een buurmeisje
of kleinzoon. Want de natuur verveelt nooit!

WILFRED ALBLAS

Directeur-Bestuurder
Het Limburgs Landschap

HOI!

MEER DAN 25 JAAR GELEDEN belandde ik in de redactie van Het Limburgs Landschap en wilde graag iets voor kinderen maken. Het liefst midden in het tijdschrift een klein natuurboekje dat je er makkelijk uit kon halen. Ik mocht ermee aan de slag. Het allereerste onderwerp werd een kleurige zespoter die elk kind kent en mooi vindt: het lieveheersbeestje. Maar is dat beestje wel zo onschuldig en lief als het eruitziet? Niet voor een bladluis! Hap, weg bladluis, elke dag wel honderd! Zo zijn er over ieder onderwerp verrassende weetjes te vertellen.

Bij het schrijven hou ik in mijn achterhoofd wat mijn vroegere biologieleraar van Confucius geleend had: 'Ik hoor en ik vergeet. Ik zie en ik onthoud. Ik doe en ik begrijp.' Lezen, zien en doen versterken elkaar en staan in onze natuurboekjes centraal. Wat voor mij en illustrator Wil Kroon zo leuk is bij het voorbereiden: we komen elke keer iets te weten wat we nog niet wisten. Dat houdt het plezier erin. En... er zijn onderwerpen genoeg om liefde voor de natuur aan te wakkeren. Want waar je van houdt, dat wil je beschermen. Ik hoop dat die 100 natuurboekjes daaraan hebben bijgedragen.

DE MARETAK

HEEL VROEGER was de maretak een heilige plant. Maretakken zijn struikjes die in bomen groeien. In een kale winterboom hangt dan een bol van groene blaadjes. 'Wat bijzonder!' riepen de mensen. Ze dachten dat de maretak geluk bracht. Ze hingen 'm bij je bed, zodat je geen nachtmerries kreeg. Of in de stal, zodat er veel jonkies werden geboren. In sommige landen hangt met Kerstmis nog altijd een bosje maretak boven de deur of aan het plafond. Wie er toevallig onder staat, mag worden gezoend. De maretak brengt geluk in de liefde. Ga jij het uitproberen?

Maretakken hebben in de winter glanzend witte bessen. In elke bes zit plakkerig spul + een zaadje. Vogels, zoals lijsters, eten de bes. Als ze poepen, komt het zaadje er weer netjes uit. Met een beetje

geluk valt het op een tak en gaat er [heel langzaam] een maretak groeien. Sommige vogels slikken de bes niet in één keer door. Ze pikken 'm open. Vegen ze het plakkerige zaadje af aan de boom, dan kan daar ook een maretak komen.

DIEREN IN DE WINTER

JIJ TREKT in de winter een dikke jas aan. Sommige dieren doen dat ook. Zoals herten, hazen en wilde hamsters. Ze krijgen een dikke wintervacht. Tussen al die haren zit lucht. Die wordt warm door de temperatuur van hun lichaam. Lucht is dan een warm dekentje.

Vogels in de kou zie je vaak als bolletjes op een tak. Ze hebben hun veren uitgezet. Daar tussenin zit warme lucht.

Merels vliegen niet naar warme landen. Ze kunnen in Nederland heel het jaar eten vinden. Ze lusten van alles. In de lente en de zomer: insecten, wormen en slakken. In de herfst en de winter eten ze veel zaden en bessen.

Dieren zorgen dat hun lijf in de winter een vetlaagje heeft. Dan kunnen ze beter tegen honger en kou. Ze eten zich dik. Egels en vleermuizen doen dat bijvoorbeeld. Daarna houden ze winterslaap. De egel in z'n eentje, opgerold in een nest van dorre bladeren. Vleermuizen met een stel bij elkaar. Vaak in een grot. Na de winterslaap is hun vetlaag weg en hebben ze flinke honger.

KORSTMOS

KORSTMOS? DIE NAAM klopt niet. Korstmos is geen mos. Mos is een plantje en heeft meestal stengels en groene blaadjes. Korstmos niet. Het heeft ook geen wortels. En die korst? Korstmos is vaak plat en korstig. Maar er zijn nog veel meer vormen. Zoals korstmossen die op een struikje lijken of op een bosje bladeren.

Korstmos heb je gauw gevonden. Op een stoeptegel groeien verschillende soorten. Het is leuk om er eens op te letten en ze van dichtbij te bekijken. In de winter zijn hun kleuren het mooist.

Korstmos groeit op stenen, rottend hout, stammen en takken. Ook op de grond. Zo kun je op de heide het girafje en het varkenspootje tegenkomen. [Korstmossen hebben vaak grappige namen!] Korstmos vind je op plekken waar planten niet kunnen groeien. Het is er te droog, te nat, te heet of te koud. Ook is het voor korstmossen niet erg als de grond voedselarm is. Sommige zitten zelfs op ijzer of plastic!

In Nederland groeien honderden soorten korstmos. Vaak zijn ze grijs, maar er zijn ook andere kleuren. Prachtig geel, bruin, oranje... De meeste korstmossen groeien langzaam. Een paar millimeter per jaar.

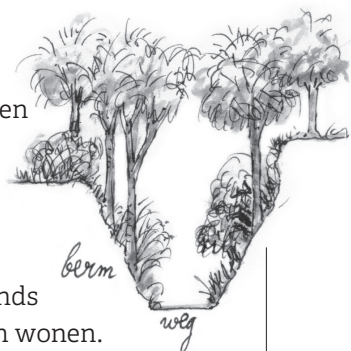
HOLLE WEG

EEN AUTOWEG, EEN SNELWEG, een fietspad of spoorweg? Die zijn bekend. Maar een holle weg? Die kent niet iedereen. Een holle weg komt niet overal voor. Wie in Limburg woont, heeft geluk. Daar zijn veel holle wegen. Een holle weg kan eeuwen oud zijn. Soms ligt hij meters diep. 'Wat een gekke naam voor een weg', zei een jongen. 'Kun je daar lekker hollen?'

De beide zijkanten van een holle weg lopen omhoog. Zo'n weg ligt dus tussen twee hoge bermen. Die bermen kunnen een meter hoog zijn, of wel 10 meter!

Voor een holle weg is een landschap met heuvels en leemgrond nodig. Zoals in Zuid-Limburg. De meeste holle wegen zijn ontstaan vanaf de middeleeuwen. Sinds die tijd kwamen in Zuid-Limburg steeds meer mensen wonen. Veel holle wegen zijn uitgehold door de mens en door de natuur.

DE GAAI

VROEGER HEETTE hij Vlaamse gaai.

Veel mensen noemen hem nog steeds zo. Maar er is weinig Vlaams aan deze bosvogel. Zijn officiële naam is 'Gaai'. Vaak hoor je een gaai eerder dan je hem ziet. Luister op internet maar eens naar zijn schorre gekras. Skraaawk, skraaawk, skraaawk! Knoop het geluid in je oren. Zo leer je de gaai herkennen zonder hem te zien. Maar let op. Een gaai kan het geluid van andere dieren imiteren. Dan kwaakt hij als een eend. Of doet hij het mauwen van een buizerd na. Soms klinkt er zelfs een mekkerende geit!

In de herfst worden de eikels rijp. Dan zie je gaaien ermee rondvliegen. Ze nemen zoveel mogelijk eikels tegelijk mee. Een stuk of drie, vier bewaren ze in hun krop. Eentje houden ze in hun snavel. Voor elke eikel zoeken ze een mooi plekje en duwen hem in de grond. Zo legt een gaai in de herfst een voorraad van duizenden (!) eikels aan. Lekker voedzaam in de winter, maar teveel om op te eten. Uit achtergebleven eikels kan een eik gaan groeien.

HULST

VEEL BOMEN EN STRUIKEN zijn in de winter kaal. Maar de hulst niet. Die houdt zijn groene blaadjes stevig vast. Met zijn felgekleurde bessen ziet hij er in de winter fris en vrolijk uit.

Hulst groeit in tuinen, parken en in het wild. Je zal hem zeker vinden. En anders duik je maar in een kerststukje. Vaak steekt daar een takje hulst uit.

Al sinds de prehistorie komt hulst in ons land voor. In Zuid-Holland en Overijssel is in de grond hulstzaad gevonden van 7500 jaar oud.

Sommige plaatsnamen hebben met hulst te maken. Waarschijnlijk omdat er veel hulst groeide. Hulshorst in Gelderland bijvoorbeeld en Hulsberg in Limburg.

Hulsberg betekende:
een berg met hulst.

Vroeger hadden hier alle
hulstbomen groene blaadjes.
Nu zijn er ook andere soorten hulst.
Hulst met gevlekte blaadjes of groen
met een gele rand.

DE BEVER

BEVERS ZIJN KNAAGDIEREN. Net als muizen en eekhoorns. De bever is een paar maatjes groter. Hij is het grootste knaagdier van Europa.

Vroeger kwamen bevers veel voor in ons land. Ze zwommen in beekjes en rivieren. Er kwamen steeds minder plekken waar de bever kon leven. Ook werd op het arme dier gejaagd. Tot er in ons land geen enkele bever over was.

Maar... de bever is terug! Hier en daar zijn bevers losgelaten. Ze hebben kleintjes gekregen. Elk jaar komen er bevers bij. Wie weet kom je die coole knagers een keer tegen. Of zie je de sporen die ze achterlaten. Die herken je meteen.

Het hol van bevers heet een burcht. Zo'n burcht bouwen ze van stammen, takken en planten. Met modder smeren ze alles waterdicht. In de woonkamer wonen pa en ma bever met hun kinderen. De vos, buizerd en bunzing lusten graag een jong bevertje. Maar ze komen niet makkelijk binnen. Want de ingang van de burcht ligt onder water.

Zie je sporen van bevers? Dan weet je dat ze in de buurt zijn.

DE REGENWORM

DE REGENWORM is een grappige slungel. Met zijn lange, dunne lijf kronkelt hij door de grond. Af en toe komt hij boven. Niet om te zonnen. Daar houdt hij niet van. In de zon droogt hij uit. Geef hém maar een regenbuitje. Hij heet niet voor niets regenworm.

Een regenworm houdt van nattig. Maar een echte stortbui is teveel. Want dan lopen zijn gangen onder water. Zwemmen kan hij niet. Dus hup-hup-hup glipt hij snel naar buiten.

Regenwormen leven in de grond. Grond is hun eten. Steeds nemen ze een hapje van de grond. Zo komen er overal gangetjes. Die maken de grond los en luchtig. Ook de poep van regenwormen is goed voor de grond. Planten groeien ervan. Regenwormenpoep is net een bergje spaghetti. Allemaal sliertjes. Kijk maar eens tussen de straatstenen of op het gras.

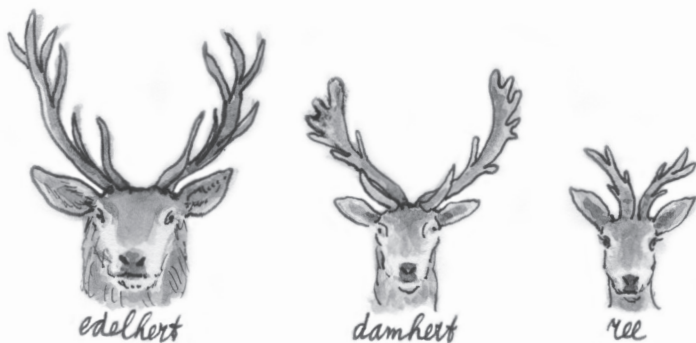

Regenwormen eten ook bóven de grond. Vooral na een buitje of als het donker wordt. Vaak steekt hun achterste nog in de gang. Ze trekken blaadjes naar binnen. Of ze eten een stukje peer. Mjam mjam.

HET GEWEI

IN NEDERLAND LEVEN verschillende soorten herten in het wild. Zoals edelhert, damhert en ree. Alleen de mannetjes krijgen een gewei. Het edelhert is het grootste hert van de drie, met het grootste gewei. In de winter breekt zijn gewei af: vanaf februari, maart. Eerst de ene 'stang' en niet veel later de andere. De twee wonden op zijn kop gaan snel dicht.

Weet je dat zo'n gewei tien kilo [of nog meer] kan wegen? Dus op eens voelt zijn kop tien kilo lichter! Zou het hert ervan schrikken, denk je?

Soms vechten herten om de vrouwtjes. De geweien kletteren tegen elkaar. Wie is de baas? Meestal gebeuren er geen dodelijke ongelukken. Maar geweien kunnen verstrengeld raken. De herten komen niet meer los. Of een hert wordt door het gewei van een ander hert gespietst. Aiaiai, dat is niet best.

KNOTWILGEN

EEN KNOTWILG KAN NIET zonder kapper. Af en toe moeten de takken eraf. Anders wordt zijn kop te zwaar en zou hij omvallen of kapot scheuren. Dat is het einde van de wilg. Maar wordt een wilg om de zes, zeven jaar gekortwiekt, dan kan hij wel 100 worden. Bij elke knipbeurt krijgt hij een mooie punkkop met korte stoppels. Op zijn kop gaan weer jonge takken groeien. Dus: van boven is een knotwilg jong, van onder is hij oud.

Vroeger stond Nederland vol wilgen. Vooral langs rivieren, sloten en beken want wilgen houden van natte voeten. Wilgen groeien snel. De boeren konden het hout voor van alles gebruiken. Als brandstof voor verwarming of om te koken. En ook om er mooie klompen van te maken. Van dikke takken maakten de boeren een bezemsteel of een hek rond het weiland.

Van dunne takken werden manden gevlochten.

De boeren zaagden in de winter de takken af. Steeds op dezelfde hoogte. Op die plek kregen de wilgen een knoest. Zo is de knotwilg ontstaan.

MERGEL- GROEVE

OP VEEL PLAATSEN in Zuid-Limburg zit in de grond een dikke laag kalksteen. De mensen noemden die kalksteen mergel. Ze zaagden onder de grond grote blokken uit de mergel en reden die naar buiten. Hoe meer blokken werden gezaagd, hoe meer een doolhof van gangen ontstond. Tot de mergel op was. Dan was de groeve 'uitgemergeld'.

Van die mergel bouwden de mensen huizen, boerderijen, kerken, kastelen, bruggen. Ook strooiden ze mergel over het land. Goed voor de grond.

Limburgse mergel ontstond in de oertijd. Zuid-Limburg was toen een warme, ondiepe zee, vol planten en dieren. Veel schelpdieren en miljarden piepkleine kalk-algen [plankton]. Na hun dood zakten hun skeletjes naar de bodem. In miljoenen jaren werd dat een metersdikke laag kalk. Er zitten veel fossielen in. Die kun je vinden.

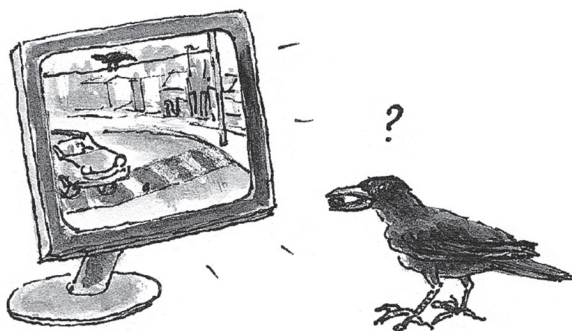
SCHAAPS- KUDDE

DE SCHAPEN van een boer lopen in een weiland met een hek eromheen. Ze eten vooral gras en hooi en krijgen schapenbrok. Er zijn ook schapen die in een natuurgebied lopen. Soms met een herder erbij. Die schapen eten van alles en nog wat. Zie je zo'n kudde schapen in Zuid-Limburg? Grote kans dat het Mergellandschapen zijn. Ga maar eens kijken op de Bemelerberg. Die schaapskudde daar is van Het Limburgs Landschap. Door het grazen van de schapen zijn er zeldzame planten gaan groeien.

Het Mergellandschaap is een groot en sterk schaap. Het kan grazen op steile hellingen. Omdat in de grond bij de Bemelerberg veel kalksteen zit, groeien daar mooie planten die van kalk houden. Zeldzame planten ook. Tenminste... als het gebied niet dichtgroeit met bomen en struiken. Daar zorgen de schapen voor. Zonder die schapen zou de Bemelerberg een bos worden. De herder weet precies waar de schapen mogen grazen. En ook: wanneer wél en wanneer niet. Want ze moeten natuurlijk niet al die mooie planten opeten!

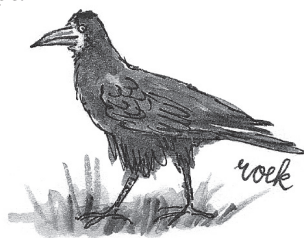

SLIMME KRAAIEN

HOE KRAAK JE een harde noot? En hoe zorg je dat je 'm veilig kan oppeuzelen? Kraaien bedenken slimme trucjes. Met een walnoot in zijn snavel zat een kraai op een draad, precies boven een zebrapad. Hij liet de noot naar beneden vallen. Een auto reed eroverheen en krak zei de noot. De kraai wachtte netjes tot het voetgangerslicht op groen sprong. Toen fladderde hij naar het zebrapad en stapte trots naar zijn gekraakte noot. Pik, pik, pik. Zodra de auto's weer gingen rijden, vloog de kraai weg. Op zoek naar een nieuwe noot. Kijk maar op internet [bij 'clever crow' op YouTube]. Kraaien zijn misschien wel de slimste vogels van de wereld.

De ekster, de gaai, de kauw, de roek en de raaf... Ze komen allemaal in Nederland voor. Net als de zwarte kraai horen ze bij de kraaien-familie. Het geheugen van een gaai [= bruinrozig met lichtblauw op de vleugels] is ongelooflijk. Hij weet nog na maanden op welke plekjes hij zijn wintervoorraad heeft verstopt. Dat kunnen duizenden eikels zijn! Doe het maar eens na! Sommige kraaien nemen een stokje in hun snavel en peuteren er-gens eten uit. Ze verzinnen allerlei trucjes om aan iets lekkers te komen. Zelfs een chimpansee kan die trucjes niet bedenken.

DE VOS

VEEL DIEREN houden winterslaap. Kikkers, egels, vleermuizen, salamanders... Een vos niet. Voor meneer en mevrouw vos zijn de wintermaanden druk druk druk. Ze gaan samen jonkies maken! Vanaf maart zijn er jonge vosjes in het vossenhol.

In de winter heb je veel kans om vossen te zien of te horen.

Vossen hebben een eigen gebied. Ze beschermen hun gebied met poep en pies. Ook hun poten geven een geurtje af. Al die luchtjes betekenen: Stop! Verboden voor vreemde vossen.

Ligt een drol op een hoge graspol of molshoop? Die kan van een vos zijn. Zo kunnen vreemde vossen van buiten het gebied de drol goed zien en ruiken. Ze weten dan dat daar al vossen wonen. Gaan ze toch het gebied in, dan lopen ze kans op een vechtpartij.

Aan een vossendrol kun je vaak zien wat een vos heeft gegeten. Deze vos at kersen. Zie je de pitten?

IJS[KOUD]

WAT VOOR WINTER krijgen we? Een kwakkelwinter met regen, natte sneeuw en af en toe een beetje vorst? Misschien wordt het een strenge winter. Berenweer, met veel sneeuw en ijs. Joepie! Dan kunnen we schaatsen, sleeën, sneeuwballen gooien en sneeuwpoppen maken... Maar ook blauwbekken, ingepeperd worden, op onze snufferd vallen of... door het ijs zakken! Brrrrr.

Hoe langer het vriest, hoe dikker het ijs. IJs drijft op water. Denk maar aan drijvende ijsschotsen in poolgebieden. Je ziet het ook als je ijsblokjes in een glas water [of in je cola] doet. Ze drijven boven in het glas. Zo ligt ook het ijs in sloten en vijvers als een laagje boven op het water. Dieren zoals vissen en kikkers kunnen onder het ijs overwinteren. Behalve in een ondiepe vijver. Is de vijver een paar weken potdicht met ijs, dan overleven ze vaak niet.

IJs groeit aan van onderop. Water onder het ijs bevroest. Met zo'n vijf graden vorst komt er elke nacht een centimeter ijs bij. Maar niet bij sneeuw en harde wind. Het ijs groeit dan minder.

VOGELS

IN DE WINTER kun je mooi naar vogels kijken. Je ziet ze goed, want veel bomen zijn kaal. De vogels kunnen zich niet tussen bladeren verstoppen. Ook komen vogels dicht bij huis. Vooral als je ze voert. Stukjes appel. Zonnebloempitten. Broodkorstjes. Een vetbal of een pindasnoer. Het is leuk om te zien hoe vogels daarvan eten. Een voerplank is zó gemaakt. Of je strooit voer op de grond. Zorg wel dat de kat uit de buurt is!

Let eens op snavels. Snavels zijn allemaal anders. Korte, dikke snavels zoals van de vink: om harde zaden mee te kraken. De lange, puntige snavel van de merel of de spreeuw, waarmee ze 's zomers dikke wormen uit de grond trekken. De sterke haksnavel van de specht... Zijn er veel sparappels, dan kun je 's winters de kruisbek tegenkomen. Met die vreemde snavel peutert hij heel handig alle zaadjes uit de sparappels.

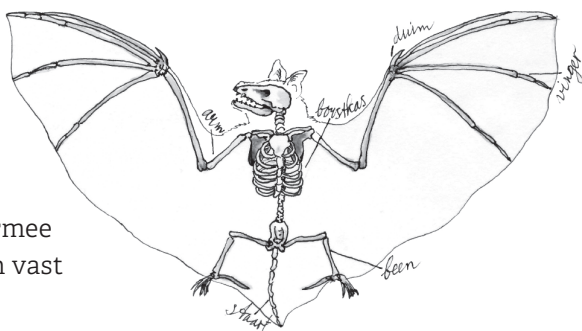

VLEERMUIZEN

ZE HEET VLEERMUIS... maar ze is geen muis. Ze vliegt als de beste... maar ze is geen vogel. Ze heeft ogen... maar ze kijkt vooral met haar oren. Ze maakt geluiden... maar vaak kunnen wij die niet horen. Ze houdt van slapen... maar meestal niet 's nachts. Wat is dat voor gek dier? Geen dier om bang voor te zijn. Dwergvleermuizen komen in ons land het meest voor. Ze leven dicht bij de mensen. Ze wonen in en bij de huizen. In spleten en gaten. Als het donker wordt, gaan ze op jacht. Dan zie je ze rondfladderen.

Kijk eens naar het skelet van de vleermuis. Haar botjes zijn dun en breekbaar. Niet bedoeld om te lopen en te sjouwen. Je ziet een koppie en een borstkas. Twee armen met vier reuzenvingers en een korte duim. Twee benen met voetjes en vijf tenen.

Het lijkt wel een soort mensje [maar dan met staart!] Tussen al die botjes zit de vlieghuid. Dat is stevig en soepel vel. Alleen de voetjes en de duim steken uit. Daarmee klemt een vleermuis zich vast als ze uitrust.

WILD ZWIJN

WILDE ZWIJNEN HOUDEN van bossen. Er moeten natte plekken zijn, want ze willen rollen in de modder. Zo'n modderbad maakt ze schoon! De modder op hun lijf droogt op met alle prikbeestjes die daar zitten. Zwijnen schuren tegen boomstammen de modderkorst eraf. Weg beestjes!

Wilde zwijnen zijn de voorouders van de varkens. Ze zijn familie van elkaar.

Zodra het schemerig wordt, komen wilde zwijnen in actie. Ze scharrelen knorrend door de bossen en willen hun buik vullen. Met hun stevige snuit wroeten ze de grond om. Ze lusten bijna alles. Wortels, bessen, slakken, torren, muizen, dode dieren... Ze wroeten ook mais- en bietenvelden om. Boeren zijn daar niet blij mee.

De kans dat je in de bossen een rotte wilde zwijnen ziet, is niet zo groot. Wilde zwijnen zijn heel schuw. Ze horen en ruiken je van ver en gaan er meestal snel vandoor. Kom je toch zwijnen tegen, blijf altijd op afstand. Ga niet vlakbij een foto maken.

Je weet nooit wat voor bui ze hebben.

Dat geldt zeker voor een zeug met frislingen. Zij wil haar jongen beschermen en kan aanvallen.

DE GALLOWAY

IN SCHOTLAND ligt een streek die Galloway heet. Het weer is er koel met veel regen en 's winters sneeuw. Al eeuwen geleden liepen daar galloway-koeien in de heuvels. Ze konden goed overleven in dat ruige klimaat van Schotland. En dat is nog steeds zo.

Galloways lopen al zo'n 30 jaar ook in Nederland rond. Je kunt ze tegenkomen in natuurgebieden van Het Limburgs Landschap. Ze hebben weinig zorg nodig en kunnen heel het jaar buiten blijven. Ook in de winter. Onze melkkoe is wat dat betreft een watje.

Galloways leven in een kleine groep, een kudde. Ze zoeken zelf hun eten, ze hebben geen hulp nodig bij het kalven en ze kunnen goed tegen regen en kou. Daarom zijn galloways zo geschikt om het hele jaar vrij in de natuur te leven. Dat geldt ook voor hun kalf. Het kalf kan zelfs in de winter worden geboren. Het drinkt het eerste half jaar [of nog langer] bij zijn moeder. Haar supervette melk is gezond en maakt het kalf sterk.

Natuurlijk houden de mensen van Het Limburgs Landschap de galloways in de gaten. Je weet nooit of er iets gebeurt waar hulp voor nodig is.

DE EGEL

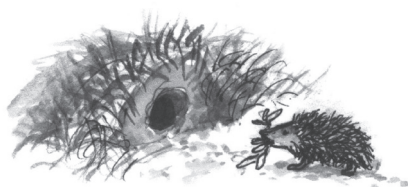

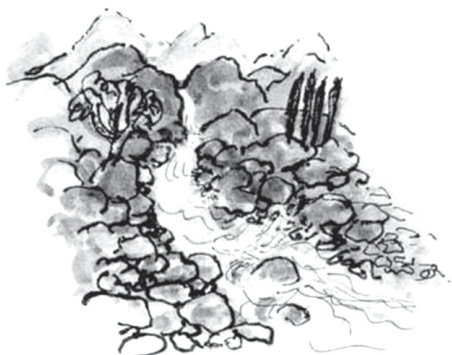
ALS JE EEN EGEL ZIET scharrelen, hangt zijn buik bijna op de grond. Het lijkt of hij minipootjes heeft. Maar ze zijn langer dan je denkt. Dat zie je als hij een sprintje trekt. Hoog op de pootjes [zo'n 10 cm lang] spurt hij weg. Topsnelheid: 2 meter per seconde! Die snelheid houdt hij niet lang vol, maar toch... wie had dat gedacht?

Een egel drinkt vaak bij een vijver. Soms zie je hem een rondje zwemmen. Dat kan hij goed. Maar als de oever steil en glad is, loopt het slecht af. Die moet schuin omhoog lopen. Anders komt hij niet op de kant en verdrinkt hij. Arme egel.

Overdag ligt een egel meestal te slapen of te suffen. Dat is zijn hobby. Als het donker wordt, komt hij in actie. Hij heeft honger! Hij woelt met zijn snuit tussen mos en bladeren. Beestjes ruikt hij op afstand, zelfs een paar cm onder de grond. Hij eet veel kevers en andere insecten. Hij lust ook wormen, rupsen en slakken met als snack een paddenstoel, bes of noot. Tussendoor doet hij 's nachts nog een paar dutjes. Want je bent een slaapkop of niet!

Als het koud wordt eind van het jaar, gaat de egel in winterslaap. Er is te weinig eten en zijn stekeljas is niet warm genoeg. Zijn slaapplek? In een oud hol of een schuur, onder een struik of een berg takken. Zijn bed is van gras, mos en bladeren. Hij sleept alles in zijn bekeernaartoe. Hij kruipt er middenin.

ZAND

ONZE AARDKORST [het buitenste laagje van de aardbol] is van steen. Stenen die uit de grond steken, gaan slijten. Door water, warmte en kou breken er stukken af. Ook plantenwortels wrikken stenen los. In de bergen vallen die brokken steen in rivieren. De stroom neemt ze mee. De stenen botsen en schuren tegen elkaar. Het water slijpt de stenen af. Zo worden stenen steeds kleiner. Grote brokken worden keien. Keien worden grind. En grind vergruizelt tot zandkorrels. Zandkorrels zijn dus piepkleine stukjes steen. Ooit zaten ze vast aan stenen in de aardkorst. Door rivieren zijn ze naar ons land gebracht.

Heb je wel eens zilverzand gezien? Het is spierwit. In Zuid-Limburg, bij Heerlen, liggen dikke lagen zilverzand in de bodem. Dat zand is miljoenen jaren oud. Zilverzand is heel zuiver en wordt gebruikt om er glas van te maken. Het zit in ramen, in brillen, in chips van computers, in wasmiddelen... ja zelfs in je tandpasta!

Ideetje! Word zandverzamelaar! Veel mensen doen dat. Verzamel zand in potjes. Etiketje erop met vindplaats + datum.

Je ziet het verschil in zand. Bovendien is zo'n potje een leuk souvenir van de plaatsen waar je bent geweest.

DE EEKHOORN

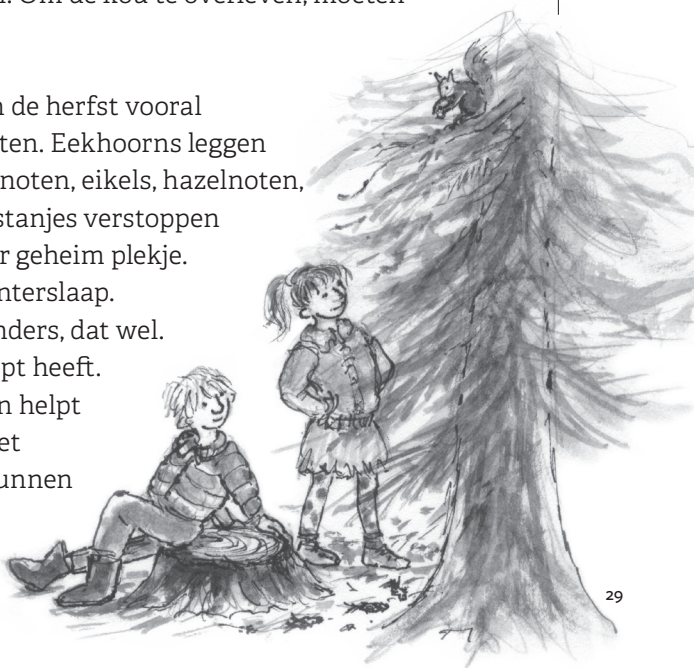
WIE KENT de eekhoorn niet? Iedereen toch! Eekhoorns zijn knaagdieren, net als muizen en ratten. Muizen en ratten in de tuin wil bijna niemand. Maar een eekhoorn met haar zwarte kraaloogjes en mooie, grote pluimstaart... die wel!

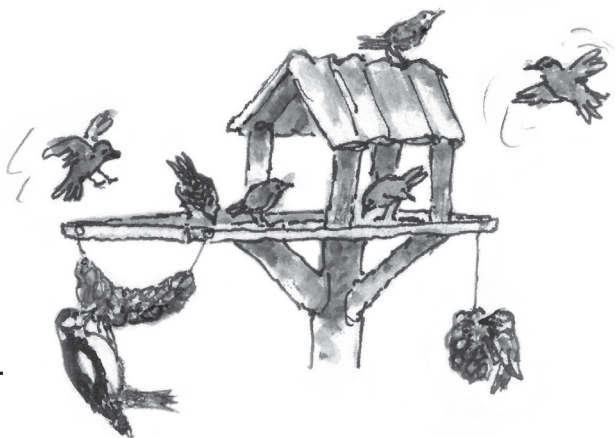
Eekhoorns zijn grappige klim- en springbeesten. Ze zitten rechtop met een nootje in hun klauwtjes en dan... knabbelknabbel.

Eekhoorns leven in de bossen. Ze springen ook rond in parken en tuinen. Als er maar bomen zijn en genoeg te eten is. Vooral in de herfst eten eekhoorns veel. Om de kou te overleven, moeten ze dik de winter in.

Wat staat er op hun menu? In de herfst vooral paddenstoelen, zaadjes en noten. Eekhoorns leggen een wintervoorraad aan. Walnoten, eikels, hazelnoten, beukenootjes en tamme kastanjes verstoppen ze in de grond of op een ander geheim plekje. Een eekhoorn houdt geen winterslaap. Ze rust en slaapt meer dan anders, dat wel. Buiten zoekt ze wat ze verstopt heeft. Haar neus kan goed ruiken en helpt daarbij. Toch vindt ze lang niet alles terug. Vergeten noten kunnen bomen worden. Eekhoorns zijn bosbouwers zonder het te weten.

GROTE BONTE SPECHT

DE GROTE BONTE specht ziet er cool uit. Het mannetje draagt een zwart-wit jasje, een rode broek en een rood petje. Hij staat bekend als kampioen sneldrummen. Roepen kan hij ook: tjiek, tjiek, tjiek... Natuurlijk drumt en roept hij op zijn eigen manier. Op z'n spechts dus. In de winter kun je hem overal horen en vooral ook goed zien. Dan beginnen zijn drumconcerten en hij komt zijn buikje vullen op de voedertafel.

Niet alleen het mannetje, ook het vrouwtje drumt er stevig op los. Stammen en takken van bomen zijn hun drumstel. Hun lange snavel is de drumstok. Vanaf januari drummen ze steeds vaker. Ze roffelen het liefst op oude of dode takken. Die geven goed geluid.

Het mannetje tikt tegen het hout met zijn snavel. Die gaat supersnel op en neer. Er klinkt kort maar luid: prrrrrrt. En nog eens: prrrrrrt. En nog eens... Het betekent: dit is mijn gebied, hier komt mijn nest. Zijn drumsolo lokt het vrouwtje. Vaak roffelt ze terug.

Krijgen ze geen koppijn van al dat roffelen en hakken? Nee hoor! Er zitten sterke spieren in hun nek en een soort schokdemper in hun voorhoofd.

DE EIKELMUIS

EIKELMUIZEN HOREN bij de familie van de slaapmuizen. Ze gaan elk jaar in winterslaap. Hun winterslaap duurt minstens een half jaar. Af en toe worden ze wakker. Dan eten ze wat en doen ze een piesje en een poepje. Daarna slapen ze weer verder.

Een eikelmuis is grappig om te zien. Zwarte kraalogen met een dikke zwarte oogstreep tot achter haar grote oren. Witte wangen en buik en een bruine rug. Haar lange staart heeft aan het eind een pluim. Ze rent over takken en springt van de ene naar de andere tak. Met haar staart houdt ze zich in evenwicht. Net als een eekhoorn.

De eikelmuis is geen 'echte' muis. Echte muizen houden geen winterslaap. In de herfst eten eikelmuisen veel fruit, noten en zaden. Dik als een tonnetje gaan ze in winterslaap. Eikels? Die lusten ze niet. Geen muis, geen eikels? Waarom kregen ze dan die naam? Misschien omdat ze op een [grote] muis lijken en nogal eens slapen in holtes van oude eiken?

WINTERKONING

HET WINTERKONINKJE is kleiner dan de koolmees. Zelfs kleiner dan de pimpelmees! Het is een van de kleinste vogels van Nederland. Alleen het goudhaantje is nog kleiner.

Twee dingen waaraan je de winterkoning goed kunt herkennen: een stomp staartje dat omhoog staat en... zijn zangkunst. Je snapt niet dat er uit zo'n piepklein vogeltje zoveel geluid komt! Met zijn snavel wijd open, trilt zijn lijfje van kop tot staart. Ook in de winter kwettert hij uit volle borst: hier woon ik, dit is mijn terrein, ik ben de koning! Zelfs een paar honderd meter verderop is hij nog te horen.

Hoe komt de winterkoning aan zijn naam? Daar zijn allerlei verhalen over, zoals dit verhaal. De zoogdieren hadden een koning. Koning Leeuw. De vogels wilden ook een koning. De vogel die het hoogst kon vliegen, zou koning worden. De arend vloog steeds hoger. Hoger dan de andere vogels. Toen hij niet meer hoger kon, floepte er een vogeltje uit zijn veren. Het had zich verstopt.

Het vloog hoger dan hij. De andere vogels riepen: 'Vals spel, oneerlijk!' Maar in hun hart vonden ze het superslim. Toen bedachten ze: de arend is de koning van de zomer en dit slimme vogeltje... de koning van de winter.

WEETJES

GEWEI-WEETJE

In het Weerterbos bij Weert kun je edelherten tegenkomen. Misschien vind je een afgevalen gewei!

Maar dat ligt er meestal niet lang. Veel dieren zoals muizen, vossen en zwijnen eten van het gewei. Voor de kalk die erin zit.

KORSTMOS-WEETJE Zie je bomen vol met geel korstmos? Dan is de lucht waarschijnlijk vervuild met ammoniak [bv. door veeteelt in de buurt]. Daardoor gaat dat gele korstmos overheersen en verdwijnen andere soorten.

MERGELGROEVE-WEETJE

Er zijn ook mergelgroeves bóven de grond. Zoals de Curfsgroeve bij Meerssen. Door het jaar heen houdt Het Limburgs Landschap excursies zodat je er [bv. met je ouders] kunt kijken en van alles te weten komt.

WEETJES

EIKELMUIS-WEETJE

Eikelmuizen heten ook wel 'fruitdiefje' of 'tuinslaper' want ze zoeken graag eten in boomgaarden en in rommeltuinen [die vroeger veel meer voorkwamen].

GALLOWAY-WEETJE In de winter zie je galloways mager worden. Dat hoort zo. De rest van het jaar eten ze zich dik en rond. Ze krijgen een vetlaag, die in de winter wordt verteerd.

HOLLE-WEGWEETJE

Het vliegend hert is de grootste kever van Nederland. Het mannetje heeft kaken in de vorm van een hertengewei. Hij komt op weinig plekken voor. Maar in holle wegen wel!

DOE JE MEE?

OP DE LAATSTE BLADZIJ van elk natuurboekjes staat 'Doe je mee?' Het is een oproep om iets in te sturen: een tekening, een gedicht, een verhaal, een foto, een puzzel, een plakwerk of een natuurvraag. We zijn blij met elke inzending. Als een hele klas meedoet, valt er veel moois te bekijken. We kregen een keer een versierde, volle doos van een meisje en haar moeder. Er zat een zelfgemaakte legpuzzel in op stukjes schors geplakt, een vrolijk gedicht en een kleurige tekening. In een nest van takjes lag een eikelmuis van steen met nepbont en een staart. Het is hartverwarmend te zien hoe ouder en kind samen met de natuur bezig kunnen zijn. Af en toe mailt een volwassene: mag ik als 80-jarige ook meedoen? Ja, natuurlijk! Alle leeftijden zijn van harte welkom!

DOE JE MEE? Maak je eigen natuurboekje!

Schrijf, teken en/of plak het boekje vol. Alleen, of met een ander, of als groep. Stuur je inzending + je mailadres vóór 1 mei 2024 naar Het Limburgs Landschap, Rijksstraatweg 1, 5943 AA in Lomm of naar info@limburgs-landschap.nl. Wie weet plaatsen we iets uit je boekje op onze socials [na jouw goedkeuring]. Bovendien verloten we 10 exemplaren van een leuk dierenboek van Ditte Merle. Kom maar op, we zijn heel benieuwd!

Het
Limburgs
Landschap

Rijksstraatweg 1
5943 AA Lomm